

Міністерство освіти і науки України
Північно-Східний науковий центр НАН України та МОН України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**72-ої наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету,
присвяченої 90-річчю
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

Том 2

21 квітня – 15 травня 2020 р.

Полтава 2020

СИНЕРГЕТИЧНА ПАРАДИГМА ЯК МЕТОДОЛОГІЯ КОНСТРУЮВАННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Цивілізаційна модель розглядає всесвітньо-історичний процес як цілісний об'єктивно зумовлений, поступовий розвиток різних унікальних цивілізацій, які мають власне соціокультурне підґрунтя і проходять у своєму існуванні декілька стадій, створюючи унікальні за змістом та формою моделі організації; такий розвиток відбувається шляхом переходу від попередніх менш прогресивних до наступних більш прогресивних стадій відповідно до закладених у кожній цивілізації основ; стадії відрізняються між собою якісними рисами, характерними для всіх сфер суспільно-історичного буття, що визначають їхній зміст та форму.

Цивілізаційний підхід до розуміння історії, з огляду на масштабні трансформації в сучасному світі, потребує переосмислення, оскільки циклічна модель суспільного розвитку на сьогодні не здатна відтворити тенденції й закономірності змін на локальному та глобальному рівнях. Для епохи постмодернізму пріоритетною є синергетична парадигма, яка акцентує увагу на істинних аспектах реальності, найбільш характерних для соціальних зрушень сьогодення: різноманітності, нестійкості, нелінійних співвідношень, темпоральності.

В методологічному інструментарії синергетика базується на системних дослідженнях і теорії змін, проте має свої особливості, а саме: обґрунтовується, відносно стабільний стан втрачає стійкість внаслідок внутрішніх змін або зовнішніх обмежень; значна увага приділяється процесам розвитку та занепаду систем; хаос відіграє важливу роль в системному русі, і не лише деструктивну; вивчаються проблеми самоорганізації різних структур; враховується сукупність внутрішніх і зовнішніх взаєозв'язків системи; визнається евристичний потенціал теорії змін і важлива роль середовища в контексті трансформацій; абсолютизується значення об'єктивних законів розвитку [1, с.14].

Цивілізація в наш час розвивається в умовах режимів із загостренням за більшістю ключових параметрів, що вимагає пошуку рішень на шляху коеволюції з природою, усвідомлення, що динамічний хаос (основний об'єкт дослідження синергетики) – зовсім поряд (терористичні загрози, біологічна зброя, радіація). Це дозволить розробити тактику прийняття рішень сьогодення, яка зможе зменшити загальний ризик зниження цивілізації. І першим кроком тут має бути вивчення синергетики,

становлення всепланетарного синергетичного мислення не тільки науковців, а й усіх прошарків суспільства. Засвоївши принципи синергетики, людство не тільки виживе, а й зробить значний крок в освоєнні критичних технологій, що значно підвищить стандарти життя [1, с.15].

Істотною складовою світогляду й картини світу є стиль мислення епохи, під впливом латентних навіювань якого генеруються гносеологічні принципи теоретичного освоєння дійсності, стають більш виразними ціннісні прерогативи, притаманні суспільній свідомості відповідної епохи, зазнає корекції світоглядна матриця, яка визначає «горизонт мислення» й окреслює діапазон як принципово можливого, так і недосяжного в принципі.

Цивілізацію багато науковців трактує як окрему, відносно автономну, здатну до самоорганізації й саморозвитку поліетнічну, соціокультурну систему, що має просторово-тимчасові виміри, базові духовно-культурні основи, а також стійкі, довгострокові форми буття й характер поведінки. Сукупність цих властивостей і засобів дає змогу цивілізаціям виживати й розвиватися в найнесприятливіших умовах існування, постійного протиборства на міжнародній арені. Зберегти себе народи здатні тільки в цивілізаціях, а це означає, що вони повинні або створити свою власну цивілізацію, або влитися в якусь соціокультурну спільноту.

Держави входять у цивілізації, а ті, у свою чергу, – у загальнолюдську або всесвітню цивілізацію. Через держави цивілізація реалізує себе в політичних, військових, економічних, інформаційних та інших сферах життєдіяльності людського співтовариства. Країни, володіючи надбаннями, традиціями, цінностями конкретних цивілізацій, намагаються забезпечити їхнє збереження й примноження, що власне є змістом їхньої внутрішньої й зовнішньої політики [2, с.12].

Розвиток людського суспільства зумовлений багатьма аспектами, чинниками й детермінантами. Синергетичний підхід як методологія привертає увагу до базисних культурних, політичних, економічних сценаріїв, «під якими розуміється система міфологічних, релігійних або раціональних уявлень, яка визначає основний лад цивілізації і залишається незмінною протягом її життя.

Отже, синергетична парадигма є методологією адаптації цивілізаційної моделі історії до сучасних реалій, оскільки передбачає аналіз картини світу, яка складається з сукупності нелінійних процесів.

Література

1. *Методологія наукових досліджень в парадигмі синергетики: Монографія / Є.І. Ходаківський, В.К. Данилко, Ю.С. Цал-Цалко. За заг. ред. д-ра екон. наук Є.І. Ходаківського. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2009. – 340 с.–С. 14-15.*

2. *Рафальський О. О., Самчук З. Ф. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. – 688 с. – С.12.*